

Posudek na bakalářskou práci
Kyberfeminismus a sexualita v kyberprostoru
Autorka: Markéta Švecová

Otázka, nakolik masové rozšíření moderních komunikačních technologií zasáhlo do našeho vnímání světa a ovlivnila náš postoj k němu (a to i pokud jde o naše „nejvlastnější“ potenciality, například o samu naši tělesnost či sexualitu), dnes patří ve všemožných teoretických oblastech k těm nejdiskutovanějším. Není divu, že prst na tepu doby v tomto ohledu drží i gender studies, jeden z mála diskursů, o němž lze v současné době říci, že se nějak vyvíjí, a že v jeho rámci vznikla svébytná odnož kyberfeminismu, spojená s dnes již všeobecně známými jmény jako Donna Haraway či Sadie Plant.

Kol. Švecová se ve své práci (způsobem jistě ne vyčerpávajícím, ale to by u bakalářské práce ani nebylo možné) snaží vymezit některé základní myšlenkové linie kyberfeminismu a vnitřní diferenciaci, která je této větvi feminismu vlastní. Po obecném úvodu, vymezujícím termíny „kyberprostor“ a „kyberfeminismus“ (přičemž se zcela oprávněně zdůrazňují obtíže, které vyvstávají v souvislosti s jakýmkoli pokusem o jeho jednotné vymezení – str. 9) přechází ke konkrétním tématům: topos bohyně ve spojení s kyberprostorem, srovnání Donny Haraway a Sadie Plant, ke zvlášť instruktivně pojednané otázce virtuálního sexu nebo k reprezentacím ženského těla v rámci feministické filmové produkce.

Za hlavní klad předkládané práce považuji jednu prostou skutečnost: autorka jednoznačně prokázala, že o podobných tématech lze psát lidským způsobem, tj. bez zbytečně efektní rétoriky, skrývající mnohdy argumentační slabost (nebudu se pouštět do ničeho konkrétního, ale budiž pouze řečeno, že v těžce várcé bakalářských prací jsem obdržel jeden úděsný případ něčeho takového), nebojí se vysvětlovat a vést čtenáře při pojednávání své problematiky takříkajíc za ruku. Práce je kromě toho velmi dobře strukturovaná a rozčleněná, takže před sebou máme velmi kvalitní úvod to tématu, které v českém kontextu není dosud příliš známo. Nežli přejdu ke konkrétním poznámkám, předem podotýkám, že tento kladný aspekt celé práce jednoznačně převažuje a že vše, co bude následovat, má charakter pouze doplňkový. Vzhledem k teoretickému potenciálu, kterým autorka očividně disponuje, by se při formulování některých vlastních stanovisek mohla odvážit trochu dál: například tehdy, když podotýká, že „nejslabším bodem“ oné teoretické konstrukce, již předkládá Donna Haraway, je skutečnost, že „Haraway zaklíná všechny neduhy současné společnosti do filosofického diskursu vědy a techniky“, „pouští se do příliš smělých teorií“ atd. (celé to opakovat nebudu – viz str. 25). Proč ne, taková kritika je jistě oprávněná, ale proč ji nezformulovat konkrétněji? Kam jinam by tedy sama autorka umístila neduhy současné společnosti, v čem je smělost oněch konstrukcí atd.? To říkám proto, že autorka na to podle mého názoru má.

Dále otázka k obhajobě. Nesouhlasil bych s autorčinou argumentací ohledně pornografie (byť beze zbytku respektuji její „liberální“ stanovisko, podle něhož „skrývat pornografii před zraky veřejnosti a ukazovat na ni jako na původce útlaku ve společnosti a na zvrácené praktiky patriarchy je krátkozraké“ – str. 42). Na druhou stranu si nejsem jist, že pornografie „ve výsledku vlastně vyjadřuje naše přirozené touhy“ (str. 43). Zaprvé – jak určit, jestli je touha přirozená nebo ne (a to zvlášť v kontextu konstruktivistických teorií, které se snaží sám pojem přirozenosti důsledně zpochybnit)? A kromě toho nechtěl bych se vystavovat obvinění z přílišného konzervatismu, ale v pornografické produkci najdeme dost a dost věcí, které za vyjádření nějaké přirozené touhy (ať chápeme přirozenost jakkoli široce) prostě, hm, ani při nejlepší vůli pokládat nelze. Což vede autorku k trochu zjednodušujícímu závěru, že pokud bychom to, co se ukazuje v pornofilmech, „považovali za přirozené, existence komerční pornografie by vlastně neměla žádné opodstatnění“ (tamt.). To je svým způsobem pravda, ale otázka zní, jestli to *můžeme* považovat za přirozené. Kdybychom vraždu pokládali za přirozenou, existence nájemných vrahů by také neměla opodstatnění, jenže takový argument

nikoho nepřesvědčí. A pokud jde o roli muže v pornografii – což není námitka proti autorce, protože ta dotyčný argument na předchozí stránce pouze reprodukuje – velmi upřímně se domnívám, že tato role je velmi jednoznačná: muž *je* „tvůrce, násilník a utlačovatel“ (zbavíme-li ovšem tyto termíny všech patetických konotací) – nemluvím zde ovšem o tom kterém konkrétním pornoherci, ale o muži jakožto diskursivní entitě a konzumentovi pornografie. Pokud muži sledují pornofilmy, je to podle všeho skutečně proto, aby viděli ženu jako objekt (skoro každý z nás mužů nějaký pornofilm někdy viděl a pokud jsme trochu upřímní, musíme si přiznat, že se na něj díváme pouze z tohoto důvodu). A argument Keiko Sei, podle něhož muži „mají v pornofilmech velmi okrajové role“, což má údajně reprezentovat „zvrát v postavení mužů“, mi připadá velice reduktivní a zavádějící: není vyvrácením, nýbrž *potvrzením* objektivizace ženy – muž je často v pornofilmu zredukován na svou sexuální identitu či přesněji řečeno na non-objekt, ale jen proto, aby tak vynikla žena jakožto objekt, a to pro *konzumenta* dotyčného produktu (to teď vymyslím z hlavy, takže to působí zmateně). Keiko Sei směšuje dvě roviny: rovinu diskursivní pozice mužského subjektu a rovinu konkrétního mužského těla, které má skutečně často jen okrajovou úlohu, ovšem tím se ona dominantní diskursivní pozice muže právě zviditelňuje, protože je – bude mi odpuštěno drsnější výrazivo – dokonce úplně jedno, *kdo* má s ženou v pornofilmu styk; důležité je, že je redukována na předmět sexuální praktiky. Tak takhle bych to viděl já – zajisté bych pornografii nepokládal za původce sexuálního útlaku, ovšem pokládal bych ji za jeho důsledek (což ovšem zase není důvod k nějakému bezduchému zakazování, ale to už je jiný příběh).

Předchozí odstavce, jak opakuji, jsou však pouze náměty do diskuse. Práci Markéty Švecové pokládám za výrazně nadprůměrnou a poučnou, se svým tématem se vyrovnala velmi dobře a navrhuji hodnocení 41 – 43 bodů, tedy někde těsně pod hranicí té úplně nejlepší jedničky.

Praha, 26. 8. 2006

Josef Fulka